

JAAN RUMMA - LÜHIKE KUID TÖÖKAS ELU

Märt Karmo

Jaan Rumma sündis 22. 02. 1887. a. Läänemaal Velise vallas Aravere külas Ado (Aadutoa) talus. Tulevase geograafi koolitee algas 1897 Velise vallakoolis, jätkus seejärel õigeusu kihelkonnakoolis (1898-1900) ning Järvakandi ministeeriumikoolis (1900-1902).

Pere raske majandusliku olukorra tõttu pidi J. Rumma ametisse hakkama Hageri Mäekülla vallakooli õpetajaabina, kuid siiski otsustas isa lasta teadmishimulisel pojalt edasi õppida. Nii siirdus J. Rumma alul õppima Tallinna Katariina II linnakooli, mille lõpetas 1906. a. Omandanud 1906-1907. a. Valgas ja Tallinnas pedagoogilistel kursustel algkooliõpetaja kutse, läks noor õpetaja kolmeks aastaks koolmeisteriks Märjamaa kihelkonna Paeküla vallakooli.

Edasiõppimissoov viis noormehe 1910. a. Pihkva Õpetajate Instituuti, kust ta 1913. a. sai üksnes neljade-viitega lõputunnistuse. Järgnesid kolm aastat (1913-1916) pedagoogitööd maateaduse ja ajaloo õpetajana Tapa algkoolis. 1916. a. võeti J. Rumma sõjaväkke, kuid kopsupõletiku tõttu pääses ta juba 1917. a. veebruaris koju.

1917. a. aprillist alates oli J. Rumma töö pealinna koolides (poeglaste kaubanduskoolis, tütarlaste gümnaasiumis, Nikolai gümnaasiumis). Sama aasta suvel osales Jaan Rumma aktiivselt Tallinna rahvaülikooli loomisel, sügisel võeti ta tollase Jurjevi (Tartu) ülikooli füüsika-matemaatikateaduskonna keemia osakonna vabakuulajaks. Saksa okupatsiooni ajal vallandati J. Rumma kui rahvuslikult meelestatud õpetaja (kooliõpetuse emakeelseks muutumise eest võitleja). Tööd leidis ta siiski Tallinna Keskhariduse Edendamise Seltsi Erarealkoolis ja E. Lenderi Tütarlaste Eragümnaasiumis. Pärast sakslaste lahkumist valiti J. Rumma Tallinna Linna Poeglaste Gümnaasiumi inspektoriks.

Vabadussõja puhkedes astus J. Rumma kaitseliitu, oli "Ühistöö" organiseerijaid, 1919. a. jaanuarist - aprillini viibis Võru rindel. 1919. a. sügisest kuulus sõdurist õpetaja juba Tartu Õpetajate Seminari, H. Treffneri Poeglaste Eragümnaasiumi ja Tartu Haridusseltsi Õhtuühisreaalgümnaasiumi õpetajaskonda.

Rööbiti pedagoogitegevusega alustas J. Rumma seejärel taas ülikooliõpinguid - 07. 10. 1919 kanti ta nimi Tartu Ülikooli matriklisse nr. 186 all /215/. Juba 1922 aastaks olid J. Rummal õpetajatöö kõrvalt kõik stuudiumi nõutavad eksamid-arvestused sooritatud.

Ta jõudis siiski aktiivselt kaasa lüüa veel õige mitmel pool: lektorina õpetajate suvekursustel (1919, 1920 suvel), prof. Bucholtzi nooremassistendina, Eesti Õpetajate Liidus, Tartu Õpetajate Seltsis. Samasse aega mahtus veel osavõtt üliõpilasselts "Raimla" rajamisest, kirjastusühisuse "Loodus" asutamisest, geograafia terminoloogia komisjoni ning Looduseuurijate Seltsi (liige alates 18. 03. 1920) tööst, lisaks geograafia õpetamise meetodikat käsitleva õpiku kirjutamine.

1920. a. valiti J. Rumma EKS Kodu-uurimise toimkonna juhatusse, 1921. a. toimkonna palgaliseks sekretäriks. Ühtlasi sai J. Rummat 1920. a. sügisel Tartu Ülikooli geograafiakabineti juurde loodud kodu-uurimise osakonna assistent. 1922. a. sügisel viis noor maateadlane lõpule oma uurimuse "Viljandi oru veelahe", mis esimese loodusteadliku võistlustööna rahvuslikus ülikoolis pälvis I auhinna. Eelnimetatud töö põhinev süvenenud uurimus "Viljandi orustik, lisang kodumaa pinnavormide tundmaõppimisele" tunnistati 1922. a. detsembris magistratöö nõuetele vastavaks ning eduka magistrieksami sooritamise järel omistati J. Rummale 19. 01. 1923. a. rahvuslikus ülikoolis esimese maateadlasena geograafiamagistri teaduslik aste /215/. 1923. a. jaanuaris sõitis J. Rumma esimese geograafist välistipendiaadina üheksaks kuuks Berliini ülikooli prof. Albrecht Pencki juurde end täiendama, kuid naasis mitmel objektiivsel põhjusel Eestisse juba sama aasta mais.

1923. a. kevadsuvel valiti J. Rumma EKS Kodu-uurimistoimkonna abiesimeheks, ülikooli geograafiakabineti kodu-uurimisosakonna juhatajaks, kavandatava kodu-uurimusliku koguteose "Eesti" peatoimetajaks ning üldjuhiks. Et ülikooli geograafiakabineti juhataja vakantsse ametikohale määrati 1923. a. sügisel ajutiselt dotsent Hendrik Bekker, jäid J. Rumma juhendada esialgu vaid geograafia seminariharjutused. Kevadsemestril luges ta ka üldist geograafiat ning oktoobris kinnitati ta ülikooli didaktilis-metoodilise seminari geograafiametoodika õppejõuks /216/. 1924. a. sügissemestril, pärast prof. Michaly Haltenbergeri valimist geograafiakabineti juhatajaks, ei kinnitatud J. Rummat kohe seminariharjutuste juhendajaks, kuid kevadsemestril alates (kuni surmani) oli geograafiastuudiumi nn. praktilise poole juhendamine tema hoole all. Põhilise töökoormuse andis J. Rummale edaspidi siiski kodu-uurimistööde juhtimine, toimetaja-publitsistitegevus ning pedagoogitöö keskkoolides.

1926. a. kevadel Tartus puhkenud gripiepideemia ajal haigestus ka J. Rumma. Töökoormusest nõrgestatud organismi vastuvõtlikkuse tõttu lisandus hiljem (ilmselt nakkusliku tüsistusena) ka kõhutüüfus ning

II nelipühäl, 24. 05. 1926 kell 23.22 jõudis Maarjamõisa kliinikus tööka maateadlase maine teekond lõpule /191/. 27. 05. toimus hüvastijätt lahkunuga ÜS "Raimla" majas Tartus, seejärel viidi sark rongiga Tallinna /194/. 28. 05. pidas õpetaja Theodor Tallmeister Tallinna Pühavaimu kirikus matusetalituse. J. Rumma sängitati Tallinna Rahumäe kalmistu mulda /193/.

Allpool vaatleksime J. Rumma elutöö erinevaid tahke.

Pedagoogi - kooligeograafitöö

Olulisima lõigu - ligi 15 aastat J. Rumma elutööst moodustas tegevus pedagoogina ja kooligeograafina.

Teisi õpetades ka ise ennast pidevalt täiendada - see oli J. Rumma kredo. Alustanud algkooliõpetajana (1907), koolitas ta end keskkooliõpetajaks, et jätkata seejärel 1919. a. õpetajate õpetajana Tartu Õpetajate Seminaris (ka suvekursustel) /224/, 1923. a. maateaduse õppejõuna Tartu Ülikooli didaktilis-metoodilises seminaris ning õppeülesannete täitjana ülikooli geograafiakabinetis.

Iseseisva rahvusrüügi kool vajab reforme, sest nii senine õppemetoodika kui ka õpikud olid vananenud, seda eriti loodus- ja maateaduse valdkonnas. Puudus nii teaduslik kui ka populaarteaduslik emakeelne geograafiakirjandus, puudus õpetajate koolitamise keskus, süsteem, kodumaakeskne kooliprogramm jne. jne. Seetõttu oli hädavajalik Tartu Ülikoolis iseseisva geograafia õppetooli rajamine ning ülikooli didaktilis-metoodilises seminaris geograafia õppejõu ametikoha asutamine. Olemasolevat tühikut õppekirjanduse vallas aitasid täita säärased programmilised tööd nagu Johannes Gabriel Granö "Geograafia kui teadus ja ülikooli aine" /159/ ning J. Rumma "Maateaduse õppeviis" /19/. J. Rumma püüdis oma õpikus "Maateaduse õppeviis", esimeses emakeelses geograafia õpetamise metoodikat käsitlevas töös talletada nii omaene pedagoogitöö praktilisi kogemusi kui ka toetuda varemilmunud, eriti Mihkel Kampmanni raamatule "Kodumaa tundmise õppeviis" /145/, samuti ka vene (Ivanovski), soome (Granö, Kaila, Soininen) ja saksa (Banse, Kerp, Lehmann, Passarge, Pohle, Prüll) allikatele. Niisiis üritas autor olla vahendajaks ida ja lääne vahel, sünteesida mõlemapoolseid mõjutusi Eestis vastuvõetavaks süsteemiks.

Raamatu kahest põhiteemast - maateaduse aine koolis ja maateaduse õpetamine - moodustas teine osa ligi 78%. Õpiku positiivsetest külgedest väärrib esiletõstmist alljärgnev.

1. J. Rumma taotlus täpsustada maateaduse ja selle piiriteaduste uurimisvaldkonnad, sõnastada geograafia kui **iseseisva**, inimest ümbritseva keskkonna nähtuste vahelisi sõltuvusi ja seoseid avava, mitte kirjeldava **teaduse** uurimisobjekt.
2. Tõsiasi, et esmakordselt oli geograafia õpetamine plaanitud läbi kogu ühtluskooli kursuse, mistõttu maateadus muutunud kõrvaldistsipliinist muude oluliste õppeainetega tähtsuselt samaväärseks; et anti ülevaade geograafia õpetamise metoodikast (soovitades eriti analüütilis-sünteesilist meetodit) ning ühtlasi teaduslik alus geograafia õppekavade koostamiseks emakeelses koolis.
3. Nõue eriettevalmistusega geograafia õpetajate koolitamiseks.
4. G. Blaubergi ja M. Kampmanni seisukohtadele toetudes ja neid edasi arendades andis J. Rumma eluõiguse mõistele "kodulugu" (Blaubergil "kodumaa õpetus" /142/, Kampmannil "kodumaa tundmine" /145/), mille kaudu tõsteti koolimaateaduse keskmesse kodukoha ja kodumaa tundmaõppimine (tuues ära ka näidisõppekava).
5. J. Rumma seisukoht (analoogiliselt M. Kampmanniga), kasutada kodumaa geograafia õpetamisel maastikulist printsiipi ning näitena toodud omapoolne Eesti maastikuline liigestuse skeem (pinnavormide põhjal).
6. Põhjalik käsitus töökoooli põhimõtete rakendamise ja tundide näitlikustamisest geograafia õpetamisel (s.h. näidistunnikava).
7. Ulatuslik soovitava kirjanduse loetelu (243 nimetust), millest põhiosa moodustas üldmaateaduslik, metoodiline ning maateaduslik kirjandus. Lisaks ka atlaste, kaartide ning ajakirjade ja kataloogide nimistud.
8. Ladus ja korrektne keel, uudne terminoloogia.

* Ainus Eestit tervikuna geograafiliselt käsitlev teaduslik töö oli K. R. Kupfferi "Baltische Landeskunde" /144/, ilmunud oli ka M. Kampmanni populariseeriv käsitus "Eesti kodumaa" I /146/.

Oli ka vajakajäämisi.

1. Jakob Kents heitis autorile ette geograafiateaduse ajaloolise arengu ülevaate puudumist /154/.
2. Selgelt polnud välja toodud tollane geograafia jaotus üldmaateaduseks ja maadeteaduseks (raamatu lõpus sellele siiski viidati).
3. Vaieldav tundub termini "kultuurigeograafia" kasutamine majandusgeograafia tähenduses kui juba tollal kasutati samatähenduslikke mõisteid "antropogeograafia" (J. G. Granö /159/) ning "majandusgeograafia" (A. Grenzstein /143/, J. L. Jürgens /160/).
4. Koduloo käsitlus oli õpikus liiga geograafiakeskne.
5. Eesti maastikuline jaotus kordas üldjoontes M. Kampmanni jaotust, olles mõnes osas liiga killustatud (näit. saared).
6. Käsitlemata oli jäänud kooligeograafia sedavõrd oluline osa nagu kartograafia õpetamine ning kaartide joonistamine.

Neile pisipuudustele vaatamata oli tegemist väga õigeaegse ja vajaliku käsiraamatuga. Esimese geograafia õpetamise metoodikale pühendatud emakeelse töö teoreetilised vaated jäid püsima ligi 16 aastaks, leides seejärel edasiarendamist kolleeg J. Kentsi magistritöös /209/.

1922. a. ilmus J. Rummalt õpperaamat "Üldine maateadus", eeskujuks saksa (eriti V. Ule), soome ja vene autorite paremad õpikud /20/. Seda õpikut kritiseeriti tõsiselt. Heideti ette ainekäsitluse mittevastavust pealkirjadele, materjali segipaisatust ning ebakohast järjestatust, mõne osa liigset paisutamist. Puudulik ja lihtsustatud oli August Tammekannu arvates maateaduse definitsioon /186/. Samas ei saa eitada suurt tööd, mida autor oli teinud moodsale metoodikale ja muutunud õppekavadele vastava õpiku koostamisel. Hästi oli esitatusse seostatud kodumaine aines. Põhjalik, loogiline ja selge oli pinnavormide peatükk, milles J. Rumma kasutas esmakordselt paljusid uusi emakeelseid termineid (341 oskussõnast 124 kattub tänapäevastega) /213/. Eesti positiivsetele pinnavormidele oli pühendatud eraldi peatükk. Terminid ja muu oluline esitati sõrendatud trükis. Raamatu lõpus toodud aineregister ongi jäänud erandlikuks meie emakeelsete geograafiaõpikute hilisemas toodangus. Silmatorkavalt hea (varasemate õpikutega võrreldes) oli raamatu trükitehniline tase, rohkesti ja heas valikus leitud illustatsioone. Õpiku teises trükis (1925) oli kriitikat arvestades muudetud ainekäsitlust selgemaks ja kokkusuurumaks. Välja olid jäetud mitmed peatükid (paraku ka geograafiateaduste jaotus), samuti ülesanded ja küsimused ning kahjuks aineregister /21/. Mõnele peatükile J. Rumma õpikust - "Maakerast üldse", "Maakera pinnavormid" - lühendatuna) sai osaks 1927. a. ka kolmas trükk, sedapuhku J. Kentsi õpikus "Välismaailmajaod", mistõttu raamatu kaanel oli ka J. Rumma nimi /23/. J. Kentsiga koostöös ilmunud õpikus "Euroopa" (1925) pärinesid J. Rummalt vaid Balkani poolsaare kirjeldus ning mõned täiendused muude osade juurde /22/. 1930. aastail vahetasid J. Kentsi uuemad õpperaamatud /204-207/ J. Rumma keskkooliõpikud välja. J. Rumma oli ka paljude 1920. aastail ilmunud geograafiliste kontuurkaartide /24-25/ koostaja.

Emakeelse loodusteadusliku kirjanduse nappuse leevendamiseks tõlkis J. Rumma saksa- ja venekeelseist allikaist mitmeid õppematerjale /27-29/ ning A. P. Netšajevi raamatu "Mere tegevus" /26/, milles esinevaist 141-st emakeelsest pinnavormide terminist kattub 61 (43,2%) tänapäevastega /213/. 1921. a. Saksamaale tehtud õppereisil tutvus J. Rumma sealse kooligeograafiaga /8/ ja hankis uusi õppevahendeid Tartu Õpetajate Seminarile /200/.

Kooligeograafiale pühendas J. Rumma palju artikleid, kirjutas ekskursioonide korraldamisest /2/, poliitilistest ja füüsilis-geograafilistest üksustest /9/, antiik- ja keskaja geograafiast /16/, arvudest kooligeograafias /17/. J. Rumma oli üks nendest, kellele J. Kents andis arvustada oma "Eestimaa geograafia" õpiku käsikirja, ta retsenseeris ka esimesi 1920. aastate loodusteaduslikke õpikuid /11, 13, 14/, valutas südant õpperaamatute välimuse /5/, samuti õppekavade otstarbekuse /12/ ning koolide omavalitsusprobleemide pärast /3/. J. Rumma võttis osa algkoolide jaoks koduloo ja matemaatika õppekavade koostamisest /224/.

J. Rumma võitles 1917. a. aktiivselt Eesti koolidesse emakeelse õpetuse sisseviimise eest, osales koduloo ja maateaduse õppekavade koostamisel, maateadusliku terminoloogia väljatöötamisel (olles uute oskussõnade toimekamaid kasutajaid). Ta oli ajakirja "Kasvatus" asutajaid ning selle toimetuse esimesi liikmeid, samuti K/Ü "Rahvaülikool" rajajaid (1917).

J. Rumma kuulus Rahvaülikoolide Seltsi juhatusse, Tallinna linna hariduskomisjoni ning Tallinna Õpetajate Seltsi juhatusse (1918, 1919 esimehena), sama seltsi õppekavade komisjoni koduloosektsiooni, samuti abiturientide eksamikomisjonidesse /224/. J. Rumma oli valitud Eesti Õpetajate Liidu juhatusse (1919-1921, oli 1921. a. juhatuse sekretär), sama liidu kooli- ja lastekirjanduse toimkonda (1919), loodusloo ja

maateaduse õpetajate toimkonda (1926). Ta osales juhtivalt Eesti õpetajate kongressidel (1919, 1920, 1921), lõi korraldaja ning ettekandjana kaasa loodusloo ja geograafia õpetajate kongresside, konverentside ja päevade töös (1922, 1924, 1925, 1926), oli Tartu Õpetajate Seltsi aktiivne liige, õpetajate esimese loodusloolase ekskursioonijaama lektor (Toilas, 1925).

Kodu-uurimistegevus

Väga tulemusrikas oli J. Rumma tegevus kodu-uurijana ja kodu-uurimistöö juhina. Iseseisvunud Eesti riik vajas hädaasti põhjalikke teatme- ja ülevaateid oma maa kohta nii eestlaste kui ka välismaalaste jaoks. Leiti, et üks võimalusi säärase teoste koostamiseks oluks riigi toetusel kodu-uurimistööde kaudu materjali kogumine ja läbitöötamine ning seejärel kirjastamine. Eestis asus 1920. a. kodu-uurimisliikumise etteotsa Tartu Ülikooli värske geograafiaprofessor soomlane J. G. Granö, kelle eestvedamisel taaselustati EKS kodumaa tundmaõppimise toimkonna tegevus, nüüd juba EKS Kodu-uurimise Toimkonnana. 21. 03. 1920. a. toimunud toimkonna koosolekul valiti uus juhatus: J. G. Granö (esimees), Johannes Piiper (abiesimees), Johannes Voldemar Veski, J. Rumma (sekretär) /202/. Uue toimkonna peasihiks seati 11-osalise maakondliku koguteose "Eesti" koostamine /202/. Teose põhiliseks käsitus- ja tuumikosaks pidi (soome eeskujul) saama kihelkond kui suuruselt sobivaim ning elanikke ajalooliselt enim siduv maa-ala. Nimelt loodeti esialgu koguteose koostamisel suurt abi saada kihelkondades (valdades) moodustatavalt kodu-uurimisseltsidelt. Peagi aga selgus, et selliste seltside moodustamine ja eriti tööle hakkamine edeneb väga visalt ning aeglaselt (1921. aastaks oli rajatud vaid kolm kodu-uurimisseltsi), teiselt poolt eeldas koguteose kavandatud tase ja maht kvalifitseeritud uurijate tööd /203/. Seetõttu otsustati teha panus üliõpilastele-stipendiaatidele. Ühtlasi alustati ajakirjanduses varemilmunud kodu-uurimusliku kallakuga ainese kogumist, bibliograferimist ning süstematiseerimist.

J. Rumma valimine kodu-uurimistoimkonna juhatusse polnud juhuslik. Ta oli prof. J. G. Granö õpilasist üks vanemaid ning elukogenumaid, mainekas maateaduse õpetaja, õpiku autor, kellel ei puudunud ka publitsisti- ning teadurivõimed. Prof. J. G. Granö pani aluse geograafiakabineti ja kodu-uurimistoimkonna vahelisele tihedale koostööle (kabineti juurde moodustas ta ka kodu-uurimisosakonna). Seetõttu osales kodu-uurimistööd palju geograafe. Kodu-uurimuslikke materjale kasutati õppetöös, sellesuunalised välitööd olid geograafiadengidele heaks praktiliseks kooliks. Seminariharjutusteks kogutud materjal tuli prof. J. G. Granö juhendamisel teaduslikult läbi töötada ja uurimuseks vormistada, õppides seejuures kasutama allikmaterjale, geograafiakabineti kirjandus- ja kaardimaterjale /180/. 1920. a. kevadistel seminariharjutustel jagas prof. J. G. Granö üliõpilastele esimest korda välja geograafilised kodu-uurimuslikud teemad, mis nõudsid välitööde tegemist ning sellest sügisel referaadi esitamist. Esimese üheksa üliõpilase seas kogus oma seminariettekanne jaoks materjali Saare- ja Muhemaal ka J. Rumma /180/.

EKS kodu-uurimistoimkonna esmaseks ülesandeks 1920. a. kevadel oli kihelkondade kirjeldamise kava koostamine /161/. Väljatöötatud kava 229 küsimusest ligi poole moodustasid geograafilised ja majandusgeograafilised küsimused. J. Rumma koostatud olid statistika- (arvustikuline) ja majandusküsimustik /208/. J. Rumma hooleks jäi ka aeganõudev ja töömahukas tegevus: seniilmunud kodu-uurimusliku ajakirjanduse ja kirjanduse bibliograferimine /30, 36, 37/, kodu-uurimistööle kaastööliste värbamine ning kodu-uurimistöödeks rahalise toetuse otsimine. 1920. a. kevadisel avaldati ajakirjanduses kodu-uurimistoimkonna juhatuse liikmete (sh. ka J. Rumma) üleskutse "Asugem kodumaad kirjeldama" ja teisi samateemalisi kirjutisi /31-34/. J. Rummal ilmus veel mitmeid artikleid, kus ta põhjendas kavandatava koguteose koostamise vajalikkust ja eesmärke, õhutas moodustama paikkondlike kodu-uurimiskoondisi /35,38/. Kirjastusühisuse "Loodus" 40000-margane toetus võimaldas 1921. a. kevadel saata Tartumaale (mis oli valitud esimeseks uuritavaks maakonnaks), 16 üliõpilast-stipendiaati. Jaan Rumma (koos abikaasaga) töötas sel suvel Viljandimaal /164/. Kogemuste vähesuse tõttu lünklikuks jäänud Tartumaa-materjali palgati sügisel täiendama ja läbi töötama toimkonna sekretär J. Rumma ja maateaduse üliõpilane A. Tammekann.

1922. a. talvel ilmus Tartumaast esimene kodu-uurimuslik nn. proovitöö "Palamuse kihelkond" /173/. Rööbiti Tartumaa materjalide jätkuva läbitöötamisega, kavandati juba järgmiste maakondade uurimist. 1922. a. suvel saadeti üliõpilast-stipendiaadid (tänu riigivanem Konstatin Pätsi 350 000-margasele toetusele) Võru- ja Setumaale, järgmisel suvel Viljandi- ja Valgamaale /220/. Pärast J. G. Granö lahkumist Eestist 1923. a. kevadel valiti kodu-uurimisosakonna esimeheks ülikooli rektor prof. Heinrich Koppel, abijuhatajaks J. Rumma, kes sai ka koguteose "Tartumaa" peatoimetajaks /203/. Peatoimetajal tuli erinevate autorite kirjutised stiililiselt ühtlustada (sageli ka ümber kirjutada), hankida kaastööd või puuduvad osad ise kirja panna. Tema hooleks jäi käsikirjade terminoloogiline ühtlustamine, redigeerimine, kogu hulk tahkne toimetustöö. Plaaniust palju mahukamaks paisunud "Tartumaa" käsikiri saadi oktoobris 1923 trükivalmis ning teos ilmus lõpuks veebruaris

1925. Sellest 740-leheküljelisest suurtööst (mahukamad olid hiljem vaid "Pärnumaa" 761 lk. ja "Saaremaa" 856 lk.) ligi neljandik pärines J. Rumma sulest /43/, samuti olid tema tehtud kõik kartomeetriselised tööd (kihelkondade, valdade pindalad, piiride pikkused, järvede, saarte pindalad jm. arvulised andmed). Samal ajal jätkusid eeltööd koguteose muude osade koostamiseks. 1924. a. kevadel lähetas J. Rumma 27 tudengist stipendiaati Pärnumaale, 1925. a. kevadel 26 üliõpilast Saare- ja Hiiumaale /220/.

Võrumaa-raamatu materjali põhiosa oli toimkonda kogunenud juba 1922/1923. a. talvel, kuid tõsisemat tööd sai J. Rumma selle kallal alustada alles pärast "Tartumaa" ilmumist. Võrumaa-raamatus on peatoimetaja ise kirjutanud üldosa geoloogilise ja geograafilise ülevaate, mitmeid peatükke eriosadest /44/. Käskiri oli trükivalmis 1925. a. lõpuks, ilmuma pidi raamat 1926. a. suvel, paraku seiskas J. Rumma surm töö päris pikaks ajaks ning alles sügiseks viis A. Tammekann käskkirja trükkitoimetamise lõpule. "Võrumaa" ilmus lõpuks 1926. a. oktoobris. Muidugi ei olnud esimesed raamatud puudusteta. Töö oli selleks ju liiga keerukas ja mahukas, oskusi, kogemusi ning tööjõudugi veel napilt. Mõnigi osa jäi liiga pealiskaudseks, esituslaad liiga refereerivaks, andis tunda alusmaterjali vähesus, ajapuudusest ja kiirustamisest tingitud ebahüthlus jne.

"Tartumaa" käskkirja koostamisel jõuti veendumusele, et Tartu linn vajab omaette käsitlust, eraldi koguteost /198/. Taaselustatud (22. 03. 1922) Tartu linnaurimise toimkonda, samuti liiklusvaatluste, korteri, kaubanduse, tööstuse ning linna välisilme uurimise alamtoimkonda valiti ka J. Rumma, kuid autorina ta tööst osa ei võtnud /223/. Koguteos "Tartu" ilmus 1927. a. /199/. J. Rumma osutas mõningast kaasabi ka 1926. a. ilmunud koguteose "Eesti. Maa. Rahvas. Kultuur" koostamisele /196/. J. Rumma sulest ilmus neil aastail ajakirjanduses mitmeid kodu-uurimuslikke artikleid. Nii tutvustas ta koguteost "Tartumaa" /41/, retsenseeris Gustav Vilbergi raamatut "Harjumaa" /61/ ning vastas "Palamuse kihelkonna kirjeldusele" osaks saanud kriitikale /38/. 1924. a. avaldas ta programmilise "Kodukoha kirjeldamise kava" /40/ ning esimese põhjaliku ülevaate Eesti kodu-uurimislüümisest ja saavutustest, et tutvustada meie sellelaadse töö tulemusi ka välismaal /42/.

Teeneka kodu-uurija surma järel asutas ÜS "Raimla" 25. 03. 1928. a. oma vilistlase töö ja mälestuse jäädvustamiseks Jaan Rumma-nimelise auhinna /217/.

Teadustöö

Kodu-uurimistööga tihedalt läbi põimunud oli J. Rumma teadustegevus. Teadusuuringute algustahiseks võib tinglikult pidada 1921. a. suvel alustatud välitööd Viljandi lähistel, mille kokkuvõtteks kujunes I auhinna pälvinud võistlustöö "Viljandi oru veelah" /45/. Uurimuses tõestas autor esimesena, et ürgoru veelahkmeks pole mitte Viljandi järv vaid see paikneb järve lammi madalal põikkünnisel 250 m järvest idas. Tõsiasi, mis on leidnud kinnitust aastakümneid hiljemgi. Kõnealusel uurimusest kasvas 1922. a. lõpuks välja põhjalikum käsitus "Viljandi orustik, lisang kodumaa pinnavormide tundmaõppimisele" /215/, milles autor oru asendi ja morfoloogia määramise kõrval seadis eesmärgiks ka oru tekke ning arenguloo väljaselgitamise. Olulisemaks teguriks pidas noor uurija mandrijää taganemisel tekkinud Peipsi hüdjarve vett, sest Ürg-Võrtsjärve veed suundunud autori arvates lõuna poole (Võru ürgorg). Tööd arvustanud prof. J. G. Granö sedastas, et olemasoleva vaatlusmaterjali käsitus võinuks olla põhjalikum. Orustiku morfoloogiline osa jäi professori arvates uurimuse muude osadega võrreldes nõrgemaks ega lubanud orgude tekkelugu piisava veenvusega põhjendada. Retsenseerija hinnangul polnud ka mandrijää üldised ja kohalikud liikumised piisavas ulatuses kindlaks tehtud /215/. Hilisemad uurijad ongi täpsemalt selgitanud nende vanade, aluspõhja lõikunud orgude kujunemisejärgu ning sedastanud, et Raudna, Viljandi ja Tänassilma orgude liitumisel tekkinud liitorgu on vorminud ka Ürg-Võrtsjärve veed /210/. Kokkuvõtteks leiti, et mõningatele puudustele vaatamata kahe suve välimaterjalil põhinev ning vormiliselt korrektne uurimus sisaldab siiski piisavalt uutset teaduslikku ainet ning seetõttu vastab magistratöö nõuetele /215/.

J. Rumma oli prof. J. G. Granö õpilastest esimesena magistreerunud, töökas, kauaste pedagoogikogemustega, hea publitsistisulega geograaf, kelles prof. J. G. Granö ilmselt nägi oma töö jätkajat Tartu ülikoolis nii maateaduse kui ka kodu-uurimise vallas. Seetõttu oli loogiline J. Rummale 01. 02.-01. 09. 1923 välisstipendiumi (Saksamaale) määramine /201/. 15. 01. 1923. a. ülikooli saabunud telegramm teatas: "Voeib Berliini soeita Penck voetab haeae meelega vastu Granoe" /216/. Küllap oli Saksamaa valikut mõjutanud A. Pencki kuulsus geomorfoloogi-glatsioloogina, J. Rumma saksa keele oskus, geograafiateaduse tase Berliini ülikoolis ning suhteliselt odav elu Saksamaal. Berliinis tutvus stipendiaat sealse geograafiateaduse raamatukogu ning õppetöö korraldusega, saksa geograafiateaduse peamiste uurimissuundadega, käis pikkadel (sageli 30-40 km) ekskursioonidel asjatundlikul juhendamisel erinevaid pinnavorme vaatlemas ja nende teket analüüsimas. Paraku oli ta juba mais kodulinna tagasi. "Üheks mu suuremaks lootuseks oli Saksamaal saada

prof. Penckilt juhatusi oma väitekirja kirjutamiseks. Selles lootuses pettusin kõige enam. Näpunäited, mis ta tegi, probleemid, mis ta tõstas, olid liiga üldsõnalised (-)... Pealegi valitses ta vaadetes tugev geoloogiline põhitoon, mis ei taha sobida moodsa geograafia püüetega, ega selle sihiga, mida oli määranud prof. Granö Tartus olles." /216/. Võttes arvesse ka J. Rumma viieliikmelise pere rasket majanduslikku olukorda ja peatoimetajat ootavat "Tartumaa"-käsikirja saab selgeks J. Rumma naasmise taust. Ometi ei loobunud ta seetõttu kavatsusest jätkata Viljandimaa pinnavormide, mh. diluviaalsete kuhjatiste laadi ja tekke uurimist, et koguda materjali plaanisetud väitekirja tarvis. Saanud stipendiumipikenduse kodumaal (kuni 01. 09. 1923), töötaski J. Rumma suvel taas Viljandimaal /216/.

1923. a. sügisel eraldati aastane välisstipendium Soome kevadel magistreerunud A. Tammekannule, mida hiljem veel pikendati /201/. J. Rummale sai selgeks, et tema akadeemilisel karjääril on kriips peal ja paari aastaga lõpetada loodetud väitekirja jääb venima. Sealpeale jäi teadustöö J. Rumma jaoks paratamatult kõrvaltegevuseks, ehkki tundub, et väitekirja kirjutamise mõttest ta siiski ei loobunud. Huvi erialase kirjanduse vastu näitas ta 1924. a. ilmunud artikkel "Hilis- ja peale jääaja geokronoloogia" /46/ ning mitmed muud hilisemad kodumaa geograafilisi probleeme käsitlevad kirjutised.

1922. a. Eesti rahvaloenduse tulemuste maakondlike kokkuvõtete jaoks tehtud maakondade geograafilistes ülevaadetes püüdis ta eristada esialgseid maastikulisi valdkondi (arvesse võttes peamiselt pinnaehitust, ent ka aluspõhja, veestikku, taimkatet, asulastikku ning teestikku) /50-57/. "Tartumaa" ja "Võrumaa" käsikirju koostades andis ta muuhulgas ka mitmete paikkondade (Tartu- ja Võrumaa, Avinurme, Kambja, Kodavere, Kursi, Tartu-Maarja, Torma, Äksi, Kanepi, Põlva, Rõuge, Räpina kihelkonnad) pinnavormide rajoneeringuid ja maastikulisi liigendusi /43-44/. Teadushuvide püsivust tõestas artikkel "Maa-asula vorm Kagu-Eestis" /48/, kus on vaadeldud asulavormide sõltuvust teatud maastikulistest üksustest ning ühtlasi osutatud loodusmaastike ja inimtegevuse vastastikusele mõjule.

Esiletõstmist väärib J. Rumma töö geograafia oskussõnade komisjonis, mis väljendub mitte ainult 112 korral kohalkäimises, vaid eeskätt uute terminite väljatöötamisest osavõtus ning nende praktilises kasutamises. J. Rumma viimaseks teaduslikuks tööks jäi uurimus Eesti järvedest, mille ta esitas Loodusuurijate Seltsi järvekommisjonis 22. 04. 1926. a., veidi enne surma. E. Kant pidi J. Rumma nekroloogis kahetsusega nentima: "Teostamata jäi ta ammune kavatsus kirjutada täielik Eesti maastikuteaduslik uurimus ja limnoloogiline ülevaade." /225/.

Rakendusgeograafi töö

Ei saa mööda minna veel ühest olulisest lõigust J. Rumma maateadlasetöös, nimelt tegevusest rakendusgeograafina.

Eesti Vabariigi täpne pindala oli pikki aastaid määratlemata. 1922. a. rahvaloendusega seonduvalt tekkis vajadus määrata kindlaks noore rahvusriigi tervikpindala, samuti maakondade suurused. 1923. a. mõttis J. Rumma planeetriselt nii maakondade kui ka Eesti vabariigi pindala. * Saadud arv 47548,648 km² /196/ jäi ametliku numbrina kasutusele 1940. aastani. Üheverstasel (1:42 000) kaardil mõttis ja loendas J. Rumma ka kõik Eestimaa järved (kokku 1584 järve; 2 326,28 km²) ning saared (kokku 777 saart; 4544,99 km²) /49/. Ehkki alusmaterjalid olid vananenud (saj. alguse seis) ja loodus paarikümne aastaga palju muutunud, selgitati välja Eestimaa saarte ja järvede arv ning suurus, töö käigus seegi tõsiasi, et paljudel saartel-järvedel puudus nimi. Nii viisi saadi soliidne lähteandmestik edasisteks uuringuteks. J. Rumma juhtimisel koostati kodu-uurimistoimkonnas Riigi Statistika Büroo jaoks ka täpseid maakondade kaarte (vallapiiride, vallamajade jne. äramärgimisega), samuti linnade ja alevite plaane (hoonete ja tähtsamate ehitiste pealekandmisega). 1922. a. rahvaloenduse maakondlike kokkuvõtetele kirjutas ta kaheksa (Viru, Järva, Harju, Lääne, Saare, Pärnu, Viljandi, Tartu ja Valga) maakonna geograafilised ülevaated /50-57/.

Publitsistitegevus

Kaaluka osa J. Rumma tööpärandist moodustab publitsistika. Murranguliseks aastaks selles valdkonnas tuleb ilmselt lugeda 1917. aastat, mil J. Rumma avaldas sügisel kimbu sõnumeid Eesti Rahvaulikooli tegevusest /18/. Ainuüksi ajakirjas "Loodus" ilmus J. Rummalt aastail 1922-1924, lisaks eespool viidatud pikematele artiklitele, kokku 22 retsensiooni või refereeringut ning 52 sõnumit** /61-83, 85-137/. J. Rumma oli ajakirja "Loodus" esimene vastutav toimetaja (1922-1923) ning toimetuse liige (1923-1924).

Nagu eespool ilmnas, oli J. Rumma agar õpikute retsenseerija ning 1919. a. kooligeograafilise kirjanduse ülevaate esimene koostaja. Põhjalikult analüüsis ta 1918., 1919. ja 1921. a. ilmunud emakeelset geograafilist kirjandust. Tava, mis oli pretsedenditu ja mis hilisematel omariikluse aastatel kahjuks soiku jäi. J.

Rumma publitsistihuvi avarust (üle geograafiateaduse piiride) tõestavad geoloogiliste, hüdrooloogiliste, arheoloogiliste, meteoroloogiliste, kodu-uurimuslike või turismialaste väljaannete retsensioonid ning refereeringud. Tema tähelepanu kõitsid ka geograafiline Estica ja võõrkeelsed üldgeograafilised raamatud.

J. Rumma sõnumites leidsid Eesti geograafiat puudutava temaatika kõrval kajastamist maadeteaduslikud uudised, geograafia uuemad küsimused, ning personaalia. Ühtekokku oli see ju üks suur maateaduse populariseerimine.

* 1922. a. mõõtis A. Tammekann Eesti Vabariigi rannajoone ja mandripiiri pikkuse (4076 km) /182/.

** Allkirjaks enamasti initsiaalid: J. R., J. Ra, J. R-a, J-a, J-n, -ma.

J. Rumma kirjutas iseloomustab selge ja ladus esituslaad, täpne keele- ja terminikasutus. Seetõttu on loomulik, et paljudes oma kirjutistes pööras ta tähelepanu kohanimede rahvapärasele kasutusele, nende õigekirjale. Kokkuvõtteks võib öelda, et J. Rumma oli üks 1920.aastate aktiivsemaid geograafe-publitsiste ning maateaduse popularisaatoreid.

Seltsitegevus

J. Rumma jõudis olla ka aktiivne seltsitegelane. Juba noormehena võttis ta koduvallas osa kohaliku põllumajandusseltsi tegevusest. 1915. a. leiame noore Tapa koolmeistri nime Eesti Kirjanduse Seltsi liikmete nimistust, hiljem kuulus ta ka seltsi asemike kogusse ja revisjonikomisjoni. 1918-1919. aastail oli J. Rumma Tallinna linnavolikogu ja tervishoiukomisjoni liige, lõi kaasa "Ühistöö" rajamisel. Kui rühm loodusteadlasi eesotsas Hans Männikuga asutasid loodusteadusliku kirjanduse paremaks väljaandmiseks, populariseerimiseks ning levitamiseks 1920. a. kirjastustühisuse "Loodus", oli kirjastuse üheks asutajaks ja hiljem kauaaegseks juhatajaks ka Jaan Rumma. Ta avaldas mitmeid kirjutisi, milles rõhutas vajadust anda rahvale vastuvõetava hinnaga raamatuid, teiselt poolt suurendada raamatukogude arvu ja parandada nende tööd /138-140/.

1922. a. septembris asutas J. Rumma koos paarikümne üliõpilasseltsi "Ühendus" kuulunud üliõpilasega uue üliõpilasseltsi "Raimla", mis seadis oma liikmete peamiseks eesmärgiks õpingute ja enesetäiendamise jätkamise ka pärast studiumi lõppu ning erialase kapseldumise vältimiseks silmaringi laiendamise kogu maailmakultuuri varamu ulatuses /212/. Oma arusaamast üliõpilasorganisatsioonide ülesannetest kirjutas J. Rumma "Üliõpilaslehes" lehe "Raimla" erinumbris /141/. J. Rumma oli veel mitme teise ühenduse, muuhulgas seltside "Vanemuine" ja "Tõutervis" liige.

Kokkuvõtteks võib öelda, et Jaan Rumma

1. oli 1920. aastate juhtiv kooligeograaf, paljude õpikute, õppevahendite autor ja kaasautor, staa^zikas ning autoriteetne maateaduse õpetaja, juhtivalt tegev nii Eesti Õpetajate Liidus kui ka Tallinna ja Tartu Õpetajate Seltsis. Ta oli esimese emakeelse geograafia õpetamise metoodikat käsitleva raamatu koostaja, esimene geograafiaõpetajate koolitaja Tartu Ülikoolis (didaktilis-metoodilises seminaris). J. Rummat tuleb pidada emakeelse kooli koduloo ja geograafia õppekavade koostajaks, aktiivseks koolimaateaduse maine tõstmise ning kooligeograafia õpetamise taseme parandamise eestvõitlejaks. Ta oli maastikulise printsiibi rakendamise pooldajaid ning selle kasutajaid meie kooligeograafias. J. Rumma kuulus ajakirja "Kasvatus" asutajate, toimetuse liikmete ning aktiivsemate kaastööliste hulka.
2. Ta oli J. G. Granö juhtimisel eesti kodu-uurimistöõ üks taastajaid 1920.aastail; oli EKS Kodu-uurimistoimkonna esimese juhataja liige, kodu-uurimistöõ aktiivne propageerija, esimeste uurimiskavade üks koostajaid. J. Rumma jäi prof. J. G. Granö lahkumisel viimase töõ jätkajaks EKS Kodu-uurimistoimkonnas, ülikooli geograafiakabineti kodu-uurimisosakonna juhatajaks, koguteose "Eesti" esimeste köidete peatoimetajaks (ka koostajaks ning autoriks), üliõpilasstipendiaatide juhendajaks.
3. Võitis esimese geograafina Tartu ülikoolis I auhinna võistlustöõga "Viljandi oru veelahe", saavutas geograafiamaagistri astme ning sai geograafilise välisstipendiumi (Saksamaale). Ta osales tulemusrikkalt geograafiliste terminite väljatöötamisel ning oli uute oskussõnade aktiivsemaid kasutajaid.
4. Ta mõõtis esimesena planimeetriliselt Eesti Vabariigi pindala, Eestimaa järvede ning saarte pindalad.

5. J. Rumma oli väga viljakas publitsist, maateaduse populariseerija, samuti ajakirja "Loodus" üks rajajaid, esimene toimetaja ning hilisem toimetuse liige.

6. Esile võiks tõsta teda kui aktiivset seltskonnategelast, kirjastusühisuse "Loodus" üht asutajat ning kauaaegset juhatuse liiget, samuti üliõpilasseltsi "Raimla" üht asutajat.

Jaani Rumma lühike kuid mahukas elutöö moodustab meie kooligeograafia, geograafilise kodu-uurimise, kogu eesti maateaduse vundamendi ühe väärtuslikuma ning toekama osa.

I Jaani Rumma publitsistikat, õpikuid, tõlkeramatuid, õppevahendeid, uurimusi, sõnumeid.

Kooligeograafilisi kirjutisi

1. Retsensioon. Veiderman, A. Eluta loodus. Loodusloo algõpetus. Tallinn, 1918. - Kasvatus, 1919, nr. 1, lk. 19-22.
2. Ekskursioonijaamade korraldamisest. Kasvatus, 1919, nr. 2, lk. 43-47.
3. Kooli omavalitsuse küsimus. Kasvatus, 1919, nr. 4, lk. 104-106.
4. Retsensioon. Veiderman, A. Eluta loodus. Loodusloo algõpetus. Tallinn, 1918. - Vaba Maa, 19.08.1919, nr. 176.
5. Õpperaamatud ja -vahendid. Kasvatus, 1920, nr. 11-12, lk. 328-330.
6. V. a. "Päevalehe" toimetus. Päevaleht, 25. 01. 1921, nr. 22.
7. Saksa geograafiapäev. Kasvatus, 1921, nr. 12, lk. 188-190.
8. Uuemad voolud ja püüded maateaduse õpetamises Saksamaal. Kasvatus, 1921, nr. 20, lk. 313-317; nr. 21, lk. 326-330.
9. Poliitilised ja füüsilised üksused maateaduses. Kasvatus, 1922, nr. 12, lk. 177-180; nr. 13, lk. 193-195.
10. 1921. a. ilmunud maateadusline kooli kirjandus. Kasvatus, 1922, nr. 15, lk. 246-251.
11. Retsensioon. Sütt, S., Koppel, D. Maateaduse õpperaamat algkoolidele. IV õppeaasta. Eestimaa ja naabermaad. Tartu, 1922. - Kasvatus, 1922, nr. 21, lk. 350-351.
12. Keskkoolide õppekavadest. Vaba Maa, 18. 01. 1924, nr. 14.
13. Retsensioon. Veiderman, A. Maateadus. Õpperaamat algkoolidele I. IV õppeaasta. Eestimaa ja tema naabermaad. Tallinn. 1924. - Kasvatus, 1924, nr. 10, lk. 306-307.
14. Retsensioon. Veiderman, A. Maateadus. Õpperaamat algkoolidele I. IV õppeaasta. Eestimaa ja tema naabermaad. Tallinn, 1924. - Loodus, 1924, nr. 10, lk. 534-536.
15. Geograafia Austria keskkoolides. Loodus, 1924, nr. 11-12, lk. 604.
16. Geograafia kui teaduse ja õppeaine arenemine antiik- ja keskajal. Kasvatus, 1925, nr. 10, lk. 289-293, nr. 11, lk. 325-328.
17. Arvud maateaduse õpetuses. Kasvatus, 1925, nr. 6, lk. 161-164; nr. 7, lk. 203-206.
18. Sõnumeid Eesti Rahvaülikooli tegevusest. Töö Lipp, 01. 08. 1917, nr. 56; 02. 09. 1917, nr. 84; 04. 09. 1917, nr. 85; 09. 09. 1917, nr. 90; 12. 09. 1917, nr. 92; 16. 09. 1917, nr. 96; 21. 09. 1917, nr. 100.

Õpikuid, õppevahendeid, tõlkeramatuid.

19. Maateaduse õppeviis. Tartu. 1920. 176 lk.
20. Üldine maateadus. Õpperaamat keskkoolidele. Tartu, 1922. 232 lk.
21. Üldine maateadus. Õpperaamat keskkoolidele. Tartu, 1925. 216 lk.
22. Koos J. Kentsiga. Euroopa. Maateaduse õpperaamat keskkoolidele. Tartu, 1925. 226 lk.
23. Koos J. Kentsiga. Välisilmajaod. Tartu, 1927. 214 lk.
24. Eestimaa kaardi kontuurid. Tartu, 1923.
25. Kontuurkaardid. Euroopa, Aasia, Aafrika, Põhja-Ameerika, Lõuna-Ameerika, Austraalia. Tartu, 1931.
26. Tõlge. Netshajev, A. P. Mere tegevus. Tartu, 1922. 52 lk.
27. Tõlge. Raikov, B. Loodusloo praktiliste tööde õppeviis. Tartu, 1921. 152 lk.
28. Tõlge. Mis tuleb tähele panna taimede korjamisel herbariumi jaoks? Eesti looduskaitse, taimede ja loomade geograafiasektsiooni teadaanded. Nr. 2. Loodusuurijate Selts Tartu Ülikooli juures. Tartu, 1920. 8 lk.
29. Tõlge. Bucholtz, F. Kuidas korjatakse seeni teadusliseks otstarbeks. Eesti looduskaitse, taimede ja loomade geograafiasektsiooni teadaanded. Nr. 3. Loodusuurijate Selts Tartu Ülikooli juures. Tartu, 1920. 2 lk.

Kodu-uurimuslikke kirjutisi ja väljaandeid

30. Kodumaa looduse tundmaõppe kirjandus 1919. a. Kasvatus, 1920, nr. 4, lk. 113-116; nr. 5, lk. 149-152.
31. ...ja teised. Asugem kodu kirjeldama. Päevaleht, 02. 06. 1920, nr. 120.
32. Kodu kirjeldama. Vaba Maa, 17. 06. 1920, nr. 133.
33. Kodumaa tundmaõppimise elustamiseks. Kasvatus, 1920, nr. 7, lk. 218-219.
34. ...ja teised. Asugem kodumaad kirjeldama. Kasvatus, 1920, nr. 8-9, lk. 272.
35. Kodu kirjeldamisest. Kasvatus, 1920, nr. 11-12, lk. 325-327.
36. Maateadusline kirjandus 1918 ja 1919. a. Eesti Kirjandus, 1921, nr. 7, lk. 218-224.
37. 1919. a. maateadusline kirjandus. Eesti Kirjandus, 1921, nr. 9, lk. 299-303.
38. Kodu-uurimise alalt. Vaba Maa, 25. 04. 1922, nr. 94.
39. Retsensioon. Suomen Heimo. 1923, nr. 7, 01. 10. 1923. - Loodus, 1924, nr. 3, lk. 155-156.
40. Kodukoha kirjeldamise kava. Tartu, 1924. 16 lk.
41. Tähtis teos kodu-uurimise alal. Päevaleht, 08. 03. 1925, nr. 64.
42. Die Heimatforschung in Eesti. Publicationes Instituti Universitatis Dorpatensis Geographici. Tartu, 1925, nr. 4, 17. S.
43. Tartumaa. - Eesti I. Peatükid: Asend (lk. 1-3, 137, 150, 174, 204, 300, 391, 447, 475, 508, 537, 549, 559, 568). Arvustik (lk. 3-7, 17-24, 137-138, 150-153, 174-177, 204-206, 223-226, 256-259 os. 281-284, 300-303, 329-332 os., 354-356 os., 367-371 os., 391-394, 416-419 os., 447-450 os., 475-479 os., 508-511 os., 537-539, 549-550, 559-561, 568-570, 581-582). Loodus (lk. 25-31, 35-42, 59-60, 138-142, 153-162, 420-429 os., 450-456, 511-522, 539-541 os., 549-552). Inimene (lk. 61-77, 188-194, 212-217, 456-465). Majanduslikud olud (lk. 430-433 os.). Vaimline elu (lk. 318-319, 384 os., 493-496, 544 os., 556, 577, 587-588). Tervishoiulised olud (lk. 164, 293, 319, 434, 496-499, 545, 556, 562, 577-578, 588-589, 654-657). Ajalugu (lk. 239-295 os., 408-411 os., 546-547 os., 578-579, 589-590). Koolid (lk. 321-322 os., 579). Kirikud, palvemajad ja surmuaiad (lk. 324-325 os., 367, 534, 567, 580). Rändajaile (lk. 148-149, 202-203, 222, 278-280 os., 414-415 os., 444-445, 473, 535, 548, 558, 567, 580). Tartu., 1925.
44. Võrumaa. - Eesti II. Peatükid: Asend (lk. 1-2, 154 os., 199 os., 260). Arvustik (lk. 2-25, 154-158 os., 199-204 os.). Loodus (lk. 26-31, 33-36, 53-54, 158-170, 204-224, 266-290, 313-326, 331-332). Inimene (lk. 55-94, 170-178, 224-235, 332-340). Ajalugu (lk. 112-113). Rändajaile (lk. 196-197, 254-258, 351-353). Tartu, 1926.

Geograafiateaduslikke uurimusi ja kirjutisi

45. Viljandi oru veelahe. Loodus, 1923, nr. 1, lk. 31-53.
46. Hilis- ja peale jääaja geokronoloogia. Loodus, 1924, nr. 2, lk. 65-82.
47. Retsensioon. Haltenberger, M. Gehört das Baltikum zu Ost-, Nord- oder zu Mitteleuropa? Publicationes Instituti Universitatis Dorpatensis Geographici. 1925, nr. 1; Recent geographical work in Estonia. Publicationes Instituti Universitatis Dorpatensis Geographici. 1925, nr. 2, - Kasvatus, 1925, nr. 9, lk. 275-276.
48. Maa-asula vorm Kagu-Eestis. Kasvatus, 1926, nr. 3, lk. 75-77.

Rakendusgeograafilisi kirjutisi

49. Eestimaa järvede ja saarte pindala. Loodus, 1923, nr. 10, lk. 625-636; nr. 11, lk. 683-684; 1924, nr. 3, lk. 152-154; nr. 4, lk. 212-214; nr. 6, lk. 310-311; nr. 8, lk. 418-420; nr. 10, lk. 528-531; nr. 11-12, lk. 587-589.
50. Maakonna geograafiline ülevaade. 1922. a. üldrahvalugemise andmed. Vihik 4. Viru maakond. Tallinn, 1924, lk. 5-7.
51. Maakonna geograafiline ülevaade. 1922. a. üldrahvalugemise andmed. Vihik 5. Järva maakond. Tallinn, 1923, lk. 11-14.
52. Maakonna geograafiline ülevaade. 1922. a. üldrahvalugemise andmed. Vihik 6. Harju maakond ja Tallinna linn. Tallinn, ülevaade. 1922. a. üldrahvalugemise andmed. Vihik 7b. Saare maakond. Tallinn, 1924, lk. 5-8.
55. Maakonna geograafiline ülevaade. 1922. a. üldrahvalugemise andmed. Vihik 8. Pärnu maakond. Tallinn, 1923, lk. 9-12.
56. Maakonna geograafiline ülevaade. 1922. a. üldrahvalugemise andmed. Vihik 9. Viljandi maakond. Tallinn, 1924, lk. 9-12.
57. Maakonna geograafiline ülevaade. 1922. a. üldrahvalugemise andmed. Vihik 10. Tartu ja Valga maakonnad. Tallinn, 1924, lk. 5-9; lk. 25-28.

Eesti geograafiat, üldgeograafilisi ning loodusteaduslikke küsimusi käsitlevaid kirjutisi.

58. Ernst Haeckel (1834-1919). Vaba Maa, 23. 08. 1919, nr. 180.
59. Maateadusline kirjandus 1918 ja 1919. a. Eesti Kirjandus, 1921, nr. 7, lk. 218-224.
60. 1919. a. maateadusline kirjandus. Eesti Kirjandus, 1921, nr. 9, lk. 299-303.
61. Retsensioon. Vilberg, G. Harjumaa. Tartu, 1921. - Loodus, 1922, nr. 2, lk. 125-126.
62. Retsensioon. Winkler, H.v. Eestimaa geoloogia. Tallinn, 1922. - Loodus, 1922, nr. 4, lk. 255.
63. Retsensioon. Eestimaa kaart. Tallinn, 1921. - Loodus, 1922, nr. 5, lk. 316-317.
64. Retsensioon. Prof. dr.H Cloos.; dr.E. Meister. Bau und Bodenschätze Osteuropas. Leipzig-Berlin, 1921. - Loodus, 1922, nr. 5, lk. 319.
65. Retsensioon. Mühlen, L. v. zur. Zur geologie und Hydrologie des Wirzjärv-Sees. Sonderabdruck aus den Abhandl.d.Kgl.Preuss.Geolog. Landesaut. N. F. H.83. Berlin, 1918. - Loodus, 1922, nr. 5, lk. 319-320.
66. Retsensioon. Mühlen, L. v. zur. Zur Entstehungsgeschichte der Hochmoorseen Der Pakkas-See in Estland. Sonderabdruck aus den Abhandl. d. Kgl. Preuss. Geolog. Landesaut. N.F. H.78. Berlin, 1916. - Loodus, 1922, nr. 5, lk. 320.
67. Lindudeilm geograafilise probleemina. Loodus, 1922, nr. 6, lk. 371-373.
68. Retsensioon. Parikas, J. ja P. Pildid kodumaalt. - Loodus, 1922, nr. 6, lk. 380-381.
69. Retsensioon. Tallgren, A.M. Archäologische Forschungen in Eesti im Jahr 1921. Sitzungsberichte d. Gelehrten. Estn. Gesellschaft. 1921. Tartu, 1922. - Loodus, 1923, nr. 1, lk. 62-63.
70. Retsensioon. Vestern-Doll, A. Die nordestnische Siedlung. Sitzungsberichte d. Gelehrten Estn. Gesellschaft. 1921. Tartu, 1922. - Loodus, 1923, nr. 1, lk. 63.
71. Retsensioon. Behrmann, W. prof. dr. Im Stromgebiet des Sepik. Berlin, 1922. - Loodus, 1923, nr. 4, lk. 251-252.
72. Retsensioon. Banse, E. Wüsten, Palmen und Basare. Braunschweig, 1921. - Loodus, 1923, nr. 5, lk. 313-314.
73. Retsensioon. Pohle, R. Riga. Meereskunde XIII. Berlin, 1920. - Loodus, 1923, nr. 5, lk. 314-315.
74. Retsensioon. Vallner, Aug. ins. Eesti hüdrograafia. Sisevete uurimise andmed I. Tallinn, 1922. - Loodus, 1923, nr. 6, lk. 378-379.
75. Retsensioon. Rosenberg, E. Viru suvitusrand. Rakvere, 1923. - Kasvatus, 1923, nr. 6, lk. 190.
76. Retsensioon. Girgensohn, E., Hueck, L. v., Kursel, E. v., Meder, W., Rann, N. v., Winkler, H. v. Heimatkunde Estlands. Tallinn, 1923. - Kasvatus, 1923, nr. 6, lk. 190.
77. Retsensioon. Prümmel, J. Eesti tervismuda- ja merekuurordid Haapsalu, Kuressaare, Pärnu, Narva-Jõesuu, Võsu, Loksa, Käsmu, Piritaj. Tartu, 1923. - Loodus, 1923, nr. 8, lk. 510-511.
78. Retsensioon. Parikas, J. ja P. Eesti. Esthonia. Esthonia. Estland. - Loodus, 1923, nr. 11, lk. 700.
79. Retsensioon. Ostdeutsche Monatshefte. Sonderausgabe: Erstes Baltenheft. Berlin, 1923, nr. 1. - Loodus, 1923, nr. 11, lk. 701-702.
80. Retsensioon. Pohle, R. dr., Heyde, H. Völkerkarte von Osteuropa. - Loodus, 1924, nr. 1, lk. 55.
81. Retsensioon. Töllassepp, A. Meie õhkkond Tartu, 1923. - Loodus, 1924, nr. 2, lk. 115-116.
82. Retsensioon. Banse, E. Lexicon der Geographie. Hamburg, 1923. - Loodus, 1924, nr. 3, lk. 160.
83. Retsensioon. Anni.A. Soome maa, rahvas ja kultuur. Tartu, 1924. - Loodus, 1924 nr. 9, lk. 486-487; Kasvatus, 1924, nr. 10, lk. 305.
84. Retsensioon. Schmaelhout, G. dr. De volkeren van Europa en de strijd der nationaliteiten. Amsterdam, 1925. - Kasvatus, 1926, nr. 4, lk. 116-117; Eesti Kirjandus, 1926, nr. 4, lk. 229-231.

Sõnumeid

85. Hundid kodumaal. Loodus, 1922, nr. 1, lk. 58.
86. Kodumaa looduse hävimine. Loodus, 1922, nr. 1, lk. 58.
87. Ernst Schackleton †. Loodus, 1922, nr. 2, lk. 123-124.
88. Eesti-Vene piir. Loodus, 1922, nr. 3, lk. 182.
89. Tartumaa arvustikust 1921. a. Loodus, 1922, nr. 3, lk. 182.
90. Lume rohkus. Loodus, 1922, nr. 3, lk. 183-184.
91. Suurvesi. Loodus, 1922, nr. 3, lk. 183.
92. Metsloomade rohkus. 1922, nr. 3, lk. 184.
93. Suurvesi. Loodus, 1922, nr. 4, lk. 248.
94. E. Schackleton. Loodus, 1922, nr. 4, lk. 249.
95. Ülevaade Vene teadlaste geograafilistest uurimistest. Loodus, 1922, nr. 4, lk. 249-251.

96. Prof. dr. J. G. Granö välismaale sõidu puhul. Loodus, 1922, nr. 5, lk. 306-308.
97. Monako vürst Albert. Loodus, 1922, nr. 5, lk. 308.
98. Hohdali ekspeditsioon Novaja Semljaa saarele. Loodus, 1922, nr. 5, lk. 310.
99. Uued riigid Ees-Aasias. Loodus, 1922, nr. 5, lk. 311-312.
100. Uued riigipiirid Kaukasuses. Loodus, 1922, nr. 5, lk. 312.
101. Rahvastiku arvestamine välismail. Loodus, 1922, nr. 5, lk. 312-313.
102. Elanikkude arvestamine välismail. Loodus, 1922, nr. 6, lk. 368.
103. Suurim linn maakeral. Loodus, 1922, nr. 6, lk. 368.
104. Ettekanded Eestist välismail. Loodus, 1923, nr. 1, lk. 59.
105. Alpi mägede kerkimine. Loodus, 1923, nr. 1, lk. 59.
106. Rahvusvaheline geograafide ja etnoloogide päev. Loodus, 1923, nr. 1, lk. 60.
107. Elanikkude arvestamine välismail. Loodus, 1923, nr. 1, lk. 60.
108. Poolusekõrguse kõikumine. Loodus, 1923, nr. 2, lk. 119.
109. Mt. Everesti ekspeditsioon. Loodus, 1923, nr. 2, lk. 123-124.
110. Sven Hedin. Loodus, 1923, nr. 2, lk. 124.
111. Antropo-ökoloogilised... Loodus, 1923, nr. 2, lk. 124.
112. Dr. A. Bezzenberger †. Loodus, 1923, nr. 3, lk. 172.
113. Rudolf Kjellen †. Loodus, 1923, nr. 3, lk. 172.
114. Elanikkude arvestamine välismaal. Loodus, 1923, nr. 3, lk. 180-181.
115. Rahvastiku arvestamine välismail. Loodus, 1923, nr. 4, lk. 247.
116. Esimese üld-rahvalugemise eelkõikuvõtted. Loodus, 1923, nr. 6, lk. 370.
117. Maailma raudteede pikkus. Loodus, 1923, nr. 6, lk. 374.
118. Norra atlas. Loodus, 1923, nr. 6, lk. 374.
119. Poola riigi pindala ja rahvastik. Loodus, 1923, nr. 8, lk. 507.
120. Merekaabel võrk. Loodus, 1923, nr. 8, lk. 508.
121. Uus saar Lõuna-Hiina meres. Loodus, 1923, nr. 8, lk. 508.
122. Elanikkude arvestamine välismaal. Loodus, 1923, nr. 11, lk. 692.
123. Geograafia Riia ülikoolis. Loodus, 1923, nr. 11, lk. 696.
124. Kaartide valmistamine sõja ajal. Loodus, 1923, nr. 11, lk. 696.
125. Geograafia nimede kirjutamine. Loodus, 1923, nr. 11, lk. 696.
126. Prof. dr. W. Penck †. Loodus, 1923, nr. 12, lk. 745.
127. Dr. Rob. Boldt †. Loodus, 1923, nr. 12, lk. 745.
128. Rahvastiku arvestamine välismail. Loodus, 1924, nr. 1, lk. 59-60.
129. Uus raualademete leid Venemaal. Loodus, 1924, nr. 2, lk. 119.
130. Muudatused riigipiirides. Loodus, 1924, nr. 8, lk. 430-431.
131. Fiume linn. Loodus, 1924, nr. 8, lk. 433.
132. Senegal-Niigeri raudtee. Loodus, 1924, nr. 8, lk. 433.
133. Venemaa rahvustustumine. Loodus, 1924, nr. 9, lk. 490.
134. Tangeri küsimus. Loodus, 1924, nr. 9, lk. 490.
135. H. Fischer †. Loodus, 1924, nr. 9, lk. 493.
136. R. Bonaparte †. Loodus, 1924, nr. 9, lk. 493.
137. Geograafia Austria keskkoolides. Loodus, 1924, nr. 9, lk. 604.

Muud publitsistikat

138. Kirjanduse nälg. Vaba Maa, 10.04.1920, nr. 79.
139. Viigem raamat rahva hulka! K/Ü "Loodus" ilmunud ja ilmuvate raamatute tutvustaja nr. 4. Tartu, 1923.
140. Viigem raamat rahva hulka! Ilmunud ja ilmuvate raamatute tutvustaja nr. 5. Tartu, 1924, lk. 19-21.
141. Mõtteid üliõpilasorganisatsioonidest ja nende ülesandeist. Ü.S Raimla erinumber. Üliõpilasleht, 1925, nr. 13, lk. 276-282.

II KASUTATUD KIRJANDUS

142. Blumberg, G. Juhataja kodu ja isamaa tundmisele. 7 trk. Tartu, 1907. 87 lk.

143. Grenzstein, A. Raadi valdkonna majanduse geograafia. Jurjew, 1901. 104 lk.
144. Kupffer, K.R. Baltische Landeskunde. Riga, 1911, 560 S.
145. Kampmann, M. Kodumaatundmise õppeviis. Tallinn, 1917, 109 lk.
146. Kampmann, M. Eesti kodumaa. Esimene osa: Põhja-Eesti. Tallinn, 1918. 250 lk.
147. Koduloo õppekava. Kasvatus, 1919, nr. 6, lk. 73-75.
148. Kodumaa tundmaõppimise elustuseks. Päevaleht, 27. 03. 1920, nr. 70.
149. Granö, J. G. Mis on koduümbruse uurimine ja kuidas tuleb seda korraldada. Postimees, 10. 04. 1920, nr. 94. 1-2; 11. 04. 1920, nr. 95.
150. Ruut, K. Valla ja kihelkonna kirjelduse kava. Postimees, 03. 05. 1920, nr. 116.
151. Kodumaa kirjeldamise asi. Postimees, 05. 06. 1920, nr. 147.
152. Kihelkondade kirjeldamise kava. Päevaleht, 29. 06. 1920, nr. 142.
153. Granö, J. G. Retsensioon. Rumma, J. Maateaduse õppeviis. Tartu, 1920. - Postimees, 09. 10. 1920, nr. 257.
154. Kents, J. Retsensioon. Rumma, J. Maateaduse õppeviis. Tartu, 1920. - Vaba Maa, 09. 11. 1920, nr. 256.
155. Eesti Kirjanduse Seltsi kodu-uurimise toimkond. Kihelkondi kirjeldama. Postimees, 16. 11. 1920, nr. 289; Vaba Maa, 10. 11. 1920, nr. 257.
156. Eesti Kirjanduse Seltsi kodu-uurimise Toimkonna teadaanne. Päevaleht, 01. 12. 1920, nr. 274; Postimees, 18. 12. 1920, nr. 320.
157. Eesti Kirjanduse Seltsi kodu-uurimise Toimkond. Kihelkondi kirjeldama! Kasvatus, 1920, nr. 21, lk. 568.
158. Eesti Kirjanduse Seltsi kodu-uurimise Toimkonna teadaanne. Kasvatus, 1920, nr. 22, lk. 600.
159. Granö, J. G. Geograafia kui teadus ja ülikooli aine. Tartu, 1920. lk. 10.
160. Jürgens, J. L. (R. Reinhardi jt. järgi). Geograafia õpperaamat keskkooli vanematele klassidele IV. Majandusgeograafia. Tallinn, 1920. 104 lk.
161. Kihelkondade kirjeldamise kava. Eesti Kirjanduse Seltsi kodu-uurimise Toimkonna väljaanne nr. 2. Tartu, 1920. 24 lk.
162. Eesti Kirjanduse Seltsi kodu-uurimise Toimkonna teadaanne. Päevaleht, 04. 02. 1921, nr. 32.
163. Kents, J. Retsensioon. Rumma, J. Maateaduse õppeviis. Tartu, 1920. - Kasvatus, 1921, nr. 2, lk. 18-22.
164. Eesti Kirjanduse Seltsi kodu-uurimise toimkond. Kodumaa kirjeldajad. Vaba Maa, 24. 05. 1921, nr. 131; Päevaleht, 26. 05. 1921, nr. 134.
165. Ernits, V. Paari kodumalaise lugemiku ilmutamise puhul. Vaba Maa kirjandusline ja teadusline lisa. Kirjandus ja teadus. nr. 24, lk. 199-200. Vaba Maa, 26. 06. 1921, nr. 163.
166. Vilberg, G. Kihelkonna uurimise seltsid. Päevaleht, 25. 07. 1921, nr. 193.
167. Kodu-uurimine... Päevaleht, 21. 12. 1921, nr. 342.
168. Kents, J. Eestimaa geograafia õpperaamat. Tartu. 1921. 122 lk.
169. Linna või alevi kirjeldamise kava. Tartu, 1921. 19 lk.
170. Lisaküsimused kihelkondade kirjeldamise kavale. Tartu, 1921. 4 lk.
171. Parts, A. Õpetajate abi kodu-uurimisele. Postimees, 14. 01. 1922, nr. 11.
172. /Arvamus ajakirja "Loodus" kohta/ Tallinna Teataja, 17. 01. 1922, nr. 13.
173. Palamuse kihelkond. Maateadusline, majandusline ja ajalooline kirjeldus. Tartu, 1922. 32 lk.
174. Ku. Kodu-uurimisest ja ülikooli stipendiumidest. Kaja, 26. 03. 1922, nr. 70.
175. Ernits, V. Kodu-uurimise esikteos. Vaba Maa, 31. 03. 1922, nr. 76.
176. Eesti Kirjanduse Seltsi kodu-uurimise toimkond... Postimees, 19. 05. 1922, nr. 111.
177. Prof. J. G. Granö ekskursioonid. Postimees, 26. 05. 1922, nr. 116.
178. Eesti Kirjanduse Seltsi 15-a. juubeli puhul. Postimees, 14. 10. 1922, nr. 236.
179. -el. Kodu-uurimise tööst 1922. a. suvel. Kaja, 25. 11. 1922, nr. 279.
180. Tammekann, A. Tartu ülikooli geograafiline seminar ja kodumaa tundmaõppimine. Loodus, 1922, nr. 1, lk. 52-55.
181. Toimetusetl. Loodus, 1922, nr. 2, lk. 65-66.
182. Tammekann, A. Eesti vabariigi piirijoone pikkus. Eesti Statistika, 1922, nr. 3-4, lk. 9-16.
183. Tammekann, A. Kodu-uurimise tööd 1922. a. suvel. Loodus, 1922, nr. 5, lk. 300-306.
184. Kodu-uurimise tööd. Päevaleht, 05.05.1923, nr. 116.
185. Kents, J. Maateaduse õppekavad. Kasvatus, 1923, nr. 6, lk. 164-170.
186. Tammekann, A. 1922. a. ilmunud maateaduslik kirjandus. Kasvatus, 1923, nr. 6, lk. 175-180.
187. Tööd kodu-uurimise alalt tänava suvel. Loodus, 1923, nr. 11, lk. 691.
188. Valik geoloogilisi ja geograafilisi oskussõnu. Tartu, 1923. 14 lk.

189. Kents, J. Keskkoolide praeguste maateaduse kavade puhul. Kasvatus, 1925, nr. 1, lk. 10-14; nr. 2, lk. 44-48.
190. Loodusloo- ja geograafia õpikute toimkond. Ekskursiooni jaam. Kasvatus, 1925, nr. 6, lk. 191.
191. Magister Jaan Rumma †. Postimees, 26. 05. 1926, nr. 137.
192. R.K.Mag. geogr. Jaan Rumma. In memoriam. Postimees, 27. 05. 1926, nr. 138.
193. Mag. J. Rumma matused. Päevaleht, 29. 05. 1926, nr. 141.
194. Mag. geogr. Jaan Rumma ärasaatmine Tartust. Postimees, 29. 05. 1926, nr. 140.
195. Kents, J. Mag. geogr. J. Rumma. Nekroloog. Kasvatus, 1926, nr. 5, lk. 156-157.
196. Eesti. Maa. Rahvas. Kultuur. Tartu, 1926. lk. VIII, lk. 3.
197. Orav, V. Retsensioon. Rumma, J., Kents, J. Euroopa. Tartu, 1925. - Kasvatus, 1926, nr. 9. lk. 272-274.
198. Koppel, H. Koguteos "Tartu" ja geograafia õpetamine meie ülikoolis. Postimees, 11. 12. 1927, nr. 337.
199. Tartu. Tartu, 1927. 728 lk.
200. Tartu Õpetajate Seminar 1828-1928. Tartu, 1928. lk. 381, 397, 406.
201. Eesti Vabariigi Tartu Ülikool 1919-1929. Tartu, 1929. lk. 245.
202. Kant, E. Organiseeritud kodu-uurimise esimene aastakümme: 1920-1930. a. Postimees, 13.04.1930, nr. 101; 14. 04. 1930, nr. 102.
203. Haberman, H. Märkmeid kodu-uurimise Toimkonna tegevusest. Loodusevaatleja, 1930, nr. 1, lk. 15-18.
204. Kents, J. Välisilmajaod. Maateaduse õpperaamat keskkoolide I klassile. Tartu, 1930. lk. 254.
205. Kents, J. Euroopa. Maateaduse õpperaamat keskkoolide II klassile. Tartu. 1931. lk. 4-5.
206. Kents, J. Üldmaateadus I vihk. Tartu, 1933. 86 lk.
207. Kents, J. Üldmaateadus II vihk. Tartu, 1933. 90 lk.
208. Kant, E. Jaan Rumma, mag. geogr. Nekroloog. Tartu Ülikooli Loodusuurijate Seltsi Aruanded. 1932. XXXIX (1,2). Tartu, 1933. lk. 24-31.
209. Kents, J. Kooligeograafia olemus, sisu ja meetodid. Tallinn. 1936. 92 lk.
210. Lõokene, E. Viljandi rajooni geomorfoloogia. Viljandi rajoonis. Tallinn, 1968. lk. 14-18.
211. Paidla, A. Mees, kes mõõtis Eesti pindala. Ühistöö, 22.02.1972, nr. 23.
212. Üliõpilasselts "Raimla" 1922-1972. Uppsala, 1972. lk. 15.
213. Orviku, K. Pinnavormide sõnavarast eestikeelsetes trükistes ajavahemikul 1795-1925. Eesti pinnavormid. Tallinn. 1977. lk. 18-19.
214. Karmo, M. Teerajaja. Ühistöö, 12.03.1987, nr. 30.

Arhiivimaterjalid

215. EAA f. 2100, n. 1, s. 13673, lk. 10, 13, 18, 22, 37, 39, 41.
216. EAA f. 2100, n. 2, s. 1011, lk. 1, 2, 3, 14.
217. EAA f. 2100, n. 4, s. 3722, lk. 1-6.
218. EAA f. 2100, n. 4, s. 151.
219. EAA f. 2100, n. 5, s. 967, l. 1.
220. EAA f. 2100, n. 5, s. 970, l. 5, 28.
221. EAA f. 2100, n. 11, s. 97, l. 33.
222. EAA f. 2100, n. 11, s. 102, l. 3, 4, 8.
223. EAA f. 2100, n. 11, s. 103, l. 35, 39, 40.
224. EKM f. 193.
225. EKM f. 194 M 20:61.

Jaan Rumma - short but hard-working life

Märt Karmo
Summary

Jaan Rumma, a distinguished representative of the first generation of Estonian geographers-graduates of Tartu University, was born on February 22, 1887 in the western part of Estonia, the parish Velise of the District of Läänemaa and died at the age of 39 on May 24, 1926.

In the 1920s J. Rumma was a leading school-geographer, an author or co-author of many textbooks and studies, a competent and experienced geography teacher in Tartu University. He was a composer of the first syllabi of geographic and regional studies in Estonian schools. He compiled the first manual of the methodology of teaching geography in Estonia, he also was the first instructor of geography teachers in Tartu University.

J. Rumma was one of the founders, editors and active contributors of the first pedagogical journal "Kasvatus" (Education) in independent Estonia. He was a resuscitator of the regional studies in Estonia in the 1920s, member of the first board of the committee of the regional studies of the Estonian Literary Society, the composer of the first research programmes of Estonian regional studies.

J. Rumma was appointed the head of the department of regional studies of the Institute of Geography in Tartu University after prof. J. G. Granö had resigned. He was the editor-in-chief and author of the first volumes of the collection-book "Eesti", also the tutor of student-researchers.

As the first disciple of prof. J. G. Granö J. Rumma achieved M.Sc. degree and was granted the scholarship for his studies in Germany. J. Rumma was the first to measure planimetrically the area of the Republic of Estonia, the area of the lakes and islands of Estonia.

He was a productive publicist, popularizer of geography, the first editor and a member of the editorial board of the journal "Loodus" (Nature). J. Rumma was an active public figure, he was one of the founders and long-standing member of the board of the publishing house "Loodus", one of the founders of the student society "Raimla". J. Rumma's short but capacious lifework forms a valuable part of the foundation of Estonian school-geography, regional studies, of the whole Estonian geography.